

Светът е по-добро място без насилие

Нека да започнем директно с разнищване на темата, като подхванем първо ключовите думи. Какво представлява светът? Ако сега дам точна дефиниция, с която всички да бъдат съгласни и която да притежава някаква висока (ако не и абсолютна) степен на реалност, трябва да бъде признат за най-великия мислител на всички времена. Очевидно не съм толкова гениален. Затова ще хвана конкретна гледна точка, ще мина по определена пътека, ще се насоча нанякъде, пък ще видим докъде ще стигна. Тук ще дефинирам света като идея. Идея за една всеобщност на всички съществуващи неща в единство с тяхната природа, т.е. тук говорим за един синтез на битие и същност. Това е една трансцендентална, „отвъдна“ идея, разберайте – не е нещо, което можем да докажем. Светът е една клоняща към безкрайност (ако не и безкрайна – количествено или качествено) тоталност, която обаче не можем да „видим“ и „пипнем“. Да, разбира се, ние сме в постоянен досег с предполагаеми части от нея. Дори може да се каже, че и ние сме част от света. Но реално не знаем има ли такова нещо само по себе си. Ето с такива подобни главоблъсканици се занимават философите открай време. Но ако светът може да не е реален, това не обезсмисля ли цялата дискусия, която сме подели? Не, ни най-малко. Защото макар и недоказуема идея, светът е регулативна идея (тук не мога да не призная, че това не са мои оригинални хрумвания, взел съм ги „назаем“ от Кант). Тя урегулира нашите сетивни възприятия и мисловни конструкции и ни позволява да мислим многото като едно. Това с пълна сила важи и за нашите междуличности отношения, които възприемаме като спойката на още една интересубективна реалност, на още една идея – обществото.

Добре, дотук всичко е ясно. Къде обаче в цялата картинка се вписва проблемът за насилието? Насилието също няма една конкретна дефиниция, защото отново имаме много възможни подходи към самото понятие – етически, социален, правен, политически... Ако мислим мащабно и абстрактно, можем да кажем, че насилие е и нашето собствено съществуване – това е онтологично насилие, насилие над битието. Фактът, че заемаме пространство и време, физически и духовен топос, може да се възприеме като насилие към природата и духа или обобщено казано – към света (независимо дали като реалност или регулативна виртуалност). Ако насилието е нещо лошо, това значи ли, че и нашето съществуване е такова? Е, ако загърбим естествено вродената ни и културно-исторически развита антропоцентрична, човешка гледна точка – може би. Но отивайки толкова надълбоко към най-общите възможни понятия на човешката мисъл, които се опират в нея, но се губят някъде в безкрайното (или в нищото?), понятията и принципите на логиката се провалят, какво пък остава за концепцията „насилие“. Това, което се опитвам да кажа, е, че това онтологично насилие е един, така да се каже, „работен термин“, „служебна концепция“, която пренася човешки качества на нещо потенциално отвъдчовешко. Когато престанем да бъдем човешки същества, тогава може би ще ни се наложи да се тревожим и да осъждаме нашето неправомерно насилие върху битието или пък върху отвъдното (макар че ако това някога се случи, според мен по-скоро бихме забравили за тези свои терзания). Дотогава нека се „приземим“ в собствената си същност и то в нейните не чак толкова гранични с отвъдността простори. Да погледнем към насилието между нас самите.

Нека да разгледаме какво определение е дадено за насилието в сайта на българското Министерство на вътрешните работи: *Всяко действие или поведение,*

насочено срещу другия човек или собствената личност, което предизвиква физическо, психическо и емоционално страдание, може да се нарече насилие. От тази дефиниция разбираме, че едно насилие може да наранява физически, да манипулира психически или да срива емоционално – всички форми на причинено страдание са покрити. Важно е обаче да посочим и жертвата на насилието – човека. И по-точно личността. Защо пък точно човешката личност? Тук, с лек риск да направя завръщане към дълбокомисленото философстване в началото, ще спомена, че човешката личност се отличава (да бъдем честни – в идеалния случай се отличава) със свободна воля, чиито намерения и подтикнати действия се съобразяват с представата за морален закон, независимо дали под формата на дълг, полза, щастие и т.н. Разбира се, съобразяването може и да е в отрицателен аспект, т.е. да е под формата на противопоставяне. Именно тази свободна морална воля прави човека достоен. И макар това достойнство на теория да е константно човешко качество, на практика то може да бъде загубено. И един от начините, по който човек става недостойно същество, е като употреби насилие над друго човешко същество. Защото тук едно достойнство накърнява друго. А това не е... достойно. На ниво междуличностни отношения насилието се превръща в разрушаваща човешките взаимоотношения сила. А това стихийно помитане на връзката човек – човек, Аз – Ти, Ние – Те и т. н. е всъщност разрушаване на устоите на общественото, но и на устоите на личностното. И на личното. Затова и войната, и обикновената обида са форми на насилие. Защото те си играят именно с онези особени модуси, ареали на общото и на личното, а също и с на моменти изключително тънката граница между тях. Аз и другите. Аз и светът. Аз като част от света. Именно в примерите на насилие разбираш, че ти си част от това голямо нещо, което наричаш свят. И може би защото е толкова голямо, понякога го възприемаме като нещо далечно, не го чувстваме като свое, а като даденост. И тогава предзададената егоцентричност на нашия собствен Аз се проявява в своите най-уродливи форми, за да отговори на необузданите си нагони, пренебрегвайки своя морален закон – закон, който е и личен, и общ. И така страда Другият, но страдаш и ти. Защото и двамата сте част от един свят, т. е. тук светът е в противоречие и се самонаранява. Ако светът е просто идея, някой би казал, че това е противоречие в теорията. И дори и така да е, именно в човешката дейност, дори и насилствената такава, теорията „прелива“ в практика. И се усеща лично.

Ще завърша това наподобяващо есе съчинение, което не може да намери своята конкретна структура, а също се „люлее“ между абстрактно-философското и житейско-мъдрото, между литературно-патетичния и битово-ежедневния език, с една кратка история. Оставям на читателя да прецени дали тя е оригинална, или заимствана отнякъде, дали е лична, или е обща.

Прибираще се вкъщи. По-точно в къщата на баба му. Тази къща бе единственото, което му бе останало. А също и баба му – тежко болната му баба, която се нуждаеше спешно от пари за лекарства, които той не можеше да ѝ осигури по никакъв начин, освен по един – опитал се бе да пребие едно богаташко синче и да го изнуди за пари. Богаташчето обаче се бе измъкнало, но не и преди да разбере името и адреса на побойника. И сега този побойник стигна до дома си и видя, че вратата е отключена. В коридора имаше стъпки. Веднага сметна две и две – най-лошото бе станало... Влезе в хола. Там баба му спеше спокойно. На масата бяха оставени няколко пачки пари и една бележка, на която пишеше: „Светът е по-добро място без насилие, а?“.